

PENGAJARAN KURSUS ULUM HADITH DI INSTITUSI PENGAJIAN TINGGI AWAM: TINJAUAN LITERASI TERHADAP PENDEKATAN PENGAJARAN MASA KINI

TEACHING THE SCIENCE OF HADITH TRANSMISSION COURSE IN PUBLIC HIGHER
EDUCATIONAL INSTITUTIONS: A LITERACY REVIEW OF CURRENT TEACHING
APPROACHES

Shumsudin Yabi

Fakulti Pengajian Quran dan Sunnah, Universiti Sains Islam Malaysia, 71800 Nilai, Negeri Sembilan, Malaysia.

E-mail: shumsudin@usim.edu.my

Syulhanif Kadri

Fakulti Pengajian Quran dan Sunnah, Universiti Sains Islam Malaysia, 71800 Nilai, Negeri Sembilan, Malaysia.

E-mail: syulhanif@gmail.com

Zulhilmi Mohd Nor

Fakulti Pengajian Quran dan Sunnah, Universiti Sains Islam Malaysia, 71800 Nilai, Negeri Sembilan, Malaysia.

E-mail: zulhilmi@usim.edu.my

Mohd Fauzi Mohd Amin

Fakulti Pengajian Quran dan Sunnah, Universiti Sains Islam Malaysia, 71800 Nilai, Negeri Sembilan, Malaysia.

E-mail: fauziamin@usim.edu.my

ABSTRAK

Hadith merupakan sumber kedua dalam syariat Islam. Mempelajari ilmu Hadith penting kerana ia merupakan ilmu yang berperanan bagi memelihara kesucian hadith yang diaplikasikan dalam kehidupan. Justeru itu, artikel ini bertujuan mengkaji pendekatan pengajaran yang boleh diaplikasikan bagi kursus Ulum Hadith yang ditawarkan di institusi pengajian tinggi awam (UA) di Malaysia dan mengenalpasti ruang dan peluang untuk memberi nafas baru terhadap pendekatan dalam pengajaran dan pembelajaran Ulum Hadith. Kajian ini menggunakan kaedah analisis dokumen dan artikel yang berkaitan dengan pendidikan, Pengajian Islam, serta pendekatan dalam pengajaran. Hasil tinjauan mendapati antara pendekatan penting dalam pengajaran kursus Ulum Hadith di institusi pengajian tinggi awam adalah pensyarah hendaklah berperanan sebagai *muallim*, menghasilkan pembelajaran yang bermakna dengan pengajaran berpusatkan pelajar, menggunakan pendekatan eklektik iaitu dengan menggabungkan semua atau sebahagian daripada ciri-ciri sesuatu kaedah ke dalam kaedah yang baru, menggunakan jadual dan gambarajah di dalam pembelajaran, menguasai antara empat kemahiran pedagogi Rasulullah SAW, dan melaksanakan pembelajaran aktif. Kajian diharapkan dapat membantu penambahbaikan sistem pengajaran kursus Ulum Hadith di institusi pengajian tinggi awam Malaysia.

Kata kunci: Ulum Hadith, pendekatan pengajaran, IPTA, pengajian Islam.

ABSTRACT

Hadith is the second source of Islamic law. Learning Hadith is important because it is the knowledge that plays a role in preserving the purity of the hadith applied in life. Therefore, this article is to study the teaching approaches that can be applied to the Ulum Hadith subjects offered at higher education institutions in Malaysia and identifying opportunities to reinforce the Ulum Hadith teaching approach. This study uses document analysis and articles related to education, Islamic Studies, as well as approaches in teaching. The findings show that among the approaches in the teaching and learning of the Ulum Hadith subjects in higher learning institutions are lecturers should act as *muallim*, producing meaningful learning with student-centered teaching, using an eclectic approach that combines all or part of the features of a method into new methods, using tables and diagrams in learning, mastering the four pedagogical skills of the Prophet, and implementing active learning. The study is expected to help improve Ulum Hadith's teaching system at Malaysian institutions of higher learning.

Keywords: Ulum Hadith, teaching approach, IPTA, Islamic studies.

Pengenalan

Hadith merupakan sumber perundangan kedua selepas al-Quran dan sangat penting dalam Islam kerana setiap apa yang disampaikan oleh Rasulullah SAW berperanan menjelaskan kandungan al-Quran melalui penghuraian, mentafsirkan maksud, memperincikan perkara yang umum, dan menguatkan ayat al-Quran.¹

Kalimah Ulum Hadith terdiri daripada dua kalimah iaitu ulum dan hadith, ia adalah ilmu yang membahaskan semua yang berkaitan dengan ilmu *riwayah* dan *dirayah al-hadith* samada berkaitan periwayatannya, pengumpulannya di dalam buku, atau menerangkan hadith sahih dan dhaif, atau keadaan periwayatannya.² Proses pengajaran dan pembelajaran hadith pada zaman Rasulullah SAW berlaku dengan pelbagai kaedah yang membantu para sahabat memahami dan menghafal hadith yang disampaikan Rasulullah SAW kepada mereka.

Pengajian ilmu hadith telah berkembang dan dipelajari di semua peringkat pengajian bermula peringkat pra-sekolah sehinggalah ke peringkat pengajian tinggi di Malaysia. Tambahan lagi, setiap pusat pengajian mengaplikasikan proses pengajaran dan pembelajaran hadith seperti yang berlaku pada zaman Rasulullah SAW seperti *talaqqi* antara pelajar dan guru. Perkara ini dilakukan oleh kebanyakan pengajian pondok dan Maahad di Malaysia yang bertujuan mengekalkan kaedah Rasulullah SAW dalam menyampaikan hadith.³ Tidak dapat dinafikan keberkesanan kaedah yang dilaksanakan ini kerana ia merupakan kaedah terbaik yang menekankan proses pembelajaran yang berpusatkan guru.

¹ Mohd. Muhiden Abd. Rahman (1996) "Al-Hadith: Kedudukan Dan Peranannya". *Jurnal Usuluddin* 04. 3, 27-40.

² Najm Abd. Rahman Khalaf Et Al (2014) *Al-Madkhal Ila Ulum Al-Hadith*. Selangor: Darul Syakir Enterprise, 18.

³ Qutrennada Rosli & Ahmad Yunus Mohd Noor (2015) "Pengajaran Dan Pembelajaran Hadith Di Maahad Darul Hadis, Alor Setar, Kedah: Tinjauan Awal". *Prosiding Kolokium Antarabangsa Siswazah Pengajian Islam (KASPI)*, 131-138.

Antara institusi pengajian tinggi awam yang menawarkan kursus Ulum Hadith adalah Fakulti Pengajian Quran dan Sunnah, Universiti Sains Islam Malaysia, Akademi Pengajian Islam Universiti Malaya, Universiti Islam Antarabangsa Malaysia, dan Jabatan Quran dan Sunnah Universiti Kebangsaan Malaysia. Terdapat juga kolej universiti di setiap negeri yang menawarkan kursus Ulum Hadith di peringkat diploma antaranya Universiti Sultan Zainal Abidin Terengganu, Kolej Universiti Islam Antarabangsa Selangor, Kolej Universiti Insaniah Kedah dan lain-lain. Namun begitu kajian ini memfokuskan kepada empat universiti awam di atas kerana menjadi empat buah universiti utama yang menawarkan kursus Ulum Hadith di peringkat sarjana muda.

Pengajaran pula adalah suatu tugas dan aktiviti yang diusahakan bersama oleh pengajar dan pelajarnya. Pengajaran ini adalah dirancang oleh pengajar secara sistematik dan teliti untuk melaksanakannya dengan kaedah dan teknik mengajar yang sesuai, membimbing, menggalakkan dan memotivasikan pelajar supaya mengambil inisiatif untuk belajar, demi memperoleh ilmu pengetahuan dan menguasai kemahiran yang diperlukan.⁴ Dalam konteks pendidikan, pendekatan pengajaran merujuk kepada kaedah atau cara sesuatu pengajaran diaplikasikan oleh guru kepada para pelajar. Pendekatan pengajaran ini ditentukan dengan kaedah atau cara sesuatu kandungan itu diolah, melihat sejauh mana penglibatan pelajar dalam proses pengajaran serta teknik pengajaran yang digunakan oleh guru.⁵

Maka kajian dibuat ke atas kursus Ulum Hadith bertujuan untuk mengenalpasti pendekatan pengajaran yang boleh diaplikasikan melalui tinjauan literasi yang dibuat ke atas kaedah pengajaran subjek pengajian Islam. Disamping itu dapat melakukan penambahbaikan ke atas sistem pengajian kursus Ulum Hadith yang sedia ada di universiti awam seperti UIA, USIM, UKM dan UM yang menawarkan kursus Ulum Hadith dalam program pengajian Islam.

Metodologi Kajian

Kajian ini menggunakan kaedah tinjauan literasi. Pencarian artikel dibuat menggunakan pangkalan data *Google Scholar*, dan *Mendeley*. Proses pencarian dokumen kajian menggunakan kata kunci pendidikan, pendekatan pengajaran, pengajian Islam, pengajian hadith. Kajian yang ditetapkan berfokus pada abad ke-21 iaitu dari tahun 2000 hingga tahun 2017.

Perbincangan

Tinjauan literasi mendapati belum ada kajian yang memfokuskan kepada kaedah pengajaran dan pembelajaran kursus Ulum Hadith di universiti awam Malaysia. Oleh itu, pengkaji mengumpulkan maklumat mengenai pendekatan pengajaran yang ditulis oleh beberapa pengkaji yang telah menggariskan kaedah dan pendekatan pengajaran yang juga dapat dimanfaatkan oleh pensyarah dalam bidang pengajian Hadith di universiti awam.

Hasil tinjauan daripada kajian-kajian yang telah dijalankan oleh beberapa orang penyelidik telah menemukan beberapa bentuk pendekatan dalam. Ia sangat penting dan boleh diaplikasikan oleh pensyarah kursus Ulum Hadith di pusat pengajian tinggi awam di Malaysia.

⁴ Mok Soon Sang (2008) *Pedagogi Untuk Pengajaran Dan Pembelajaran*. Selangor: Penerbitan Multimedia.

⁵ Tengku Sarina Aini Tengku Kasim & Faridah Binti Che Husain. "Pendekatan Individu Dalam Pengajaran Pendidikan Islam Sebagai Wahana Melahirkan Modal Insan Bertamadun". *Jurnal Usuluddin* 27. 141-156.

Selain itu, menurut Abd. Rahman & Asbullah (2012), satu anjakan paradigma perlu dalam pengajaran hadith agar pengajian hadith bukan sahaja benar-benar mendapat tempat yang sewajarnya di kalangan umat Islam, malah menepati metode yang digariskan oleh ulama hadith, bermula dari pemilihan kitab-kitab hadith yang muhtabar sehinggalah kepada metodologi pengajaran dan pembelajaran yang berkesan.⁶ Menurut Wan Yahaya & Abd Rahman, (2008) para guru perlu sentiasa bersedia untuk mengintegrasikan penggunaan teknologi maklumat terkini dalam pengajaran pendidikan Islam.⁷

Jadual berikut akan memperincikan kajian yang berkaitan.

Jadual 1: Pendekatan Pengajaran dan Pembelajaran

Penulis	Tajuk	Objektif	Dapatan Kajian
Ab Halim Tamuri & Mohamad Khairul Azman Ajuhary, (2010) [Journal Of Islamic and Arabic Education]	Amalan Pengajaran Guru Pendidikan Islam Berkesan Berteraskan konsep <i>Muallim</i>	Membincangkan amalan pengajaran guru pendidikan Islam yang berkesan dan beberapa komponen teras kesediaan yang perlu ada pada setiap guru pendidikan Islam.	Berteraskan konsep <i>muallim</i> dengan empat komponen utama iaitu kemahiran dalam pengajaran dan pembelajaran, penguasaan ilmu, motivasi, dan personaliti guru pendidikan Islam.
Noor Hisham Md Nawi, (2011) [Kongres Pengajaran dan Pembelajaran UKM]	Pengajaran dan Pembelajaran: Penelitian Semula Konsep-konsep Asas Menurut Perspektif Gagasan Islamisasi Ilmu Moden	Membincangkan pendekatan yang boleh dilaksanakan dalam agenda gagasan Islamisasi ilmu moden (GIIM) dalam proses pengajaran dan pembelajaran.	Menurut perpektif GIIM perkara yang paling fundamental dalam aspek p&p adalah penghasilan pembelajaran yang bermakna dengan pendekatan pengajaran berpusatkan pelajar.
Thuraya Ahmad & Fauzi Deraman, (2011) [Seminar Antarabangsa Sunnah Nabawiyah: Realiti dan	Penggunaan Jadual dan Gambarajah di dalam Penulisan bagi Kursus Mustalah Al-Hadith	Mengetengahkan contoh jadual dan gambarajah untuk menarik minat pelajar mempelajari kursus Ulum Hadith.	Penggunaan jadual dan gambar rajah mampu menjadikan kandungan kursus yang kompleks bertukar menjadi mudah dan menarik perhatian.

⁶ Hasnuddin Bin Ab Rahman et al., (2015) "Keberkesanan Penggunaan ICT Di Dalam Pengajaran Dan Pembelajaran Pendidikan Islam Bagi Sekolah Kebangsaan Desa Pandan Kuala Lumpur". *Proceeding of International Conference On Information Technology & Society* 08. 238-252.

⁷ Wan Ahmad Jaafar & Wan Yahaya Rosli Abd Rahman (2008). "Pembudayaan Penggunaan Teknologi Dalam Pengajaran Dan Pembelajaran Dalam Kalangan Guru Pendidikan Islam". *Diges Pendidik* 08. 02, 55-63.

Cabaran Semasa (MUSNAD)]			
Muhamad Faisal Ashaari et al., (2012). [Jurnal UKM Teaching and Learning Congress 2011]	<i>An Assessment of Teaching and Learning Methodology in Islamic Studies</i>	Membincangkan pelbagai pendirian yang diambil oleh Tokoh Islam dalam isu pendidikan moden dalam pengajian Islam dan mencadangkan cara untuk menambahbaik kaedah pengajaran dan pembelajaran pengajian Islam.	Pendekatan eklektik dalam pengajaran iaitu dengan menggabungkan semua atau sebahagian daripada ciri-ciri sesuatu kaedah ke dalam kaedah yang baru membantu mengatasi jurang antara kaedah tradisional dan moden dalam pengajian Islam.
Noornajihan Jaafar, (2012) [Kertas Kerja Persidangan Kebangsaan Pendidikan Islam IPG Kampus Pendidikan Islam Zon Tengah]	Pedagogi Rasulullah S.A.W dalam Pengajaran	Mengenal pasti pedagogi yang digunakan Rasulullah SAW dalam pengajaran kepada sahabat.	Pedagogi pengajaran Rasulullah adalah terbahagi kepada empat kemahiran iaitu kemahiran Rasulullah SAW dalam menyampaikan kuliah, kemahiran Rasulullah SAW dalam bercerita, kemahiran Rasulullah SAW dalam bersoal jawab, dan kemahiran Rasulullah SAW dalam menjalankan aktiviti.
Ab Halim Tamuri & Siti Muhibah Haji Nor, (2015) [Jurnal Pendidikan]	Prinsip Pembelajaran Aktif dalam Pengajaran dan Pembelajaran Pendidikan Islam	Membincangkan asas-asas pelaksanaan prinsip pembelajaran aktif dalam pengajaran dan pembelajaran pendidikan Islam.	Terdapat enam aspek utama dalam pelaksanaan pembelajaran aktif iaitu pemprosesan maklumat menggunakan kemahiran meta kognitif, gaya belajar, kolaboratif sosial dan kemasyarakatan, aplikasi ciri-ciri pembelajaran aktif, strategi pelaksanaan, dan fungsi guru pendidikan Islam.

Dalam proses pengajaran, pensyarah perlulah menjadi *muallim* yang berperanan sebagai orang yang mengajar dan memindahkan ilmu kepada pelajar dengan beberapa komponen sebagai asas kesediaan dalam pengajaran iaitu kemahiran dalam mengajar, menguasai ilmu pengetahuan, mempunyai motivasi diri dan personaliti yang positif.⁸ Ianya penting untuk memastikan

⁸ Ab. Halim Tamuri & Mohamad Khairul Azman Ajuhary. "Amalan Pengajaran Guru Pendidikan Islam Berteraskan Konsep Muallim". *Journal Of Islamic And Arabic Education* 02. 01 (2010). 43-56.

keupayaan dan kewibawaan pensyarah dalam bidang pengajian Islam sebagai pemimpin akan membentuk insan yang terdidik, berilmu, berakhlak dan bertaqwa.

Selain itu, pentingnya pengajaran berpusatkan pelajar pada masa kini. Kementerian Pelajaran Malaysia dan Kementerian Pengajian Tinggi agresif mempromosikan pendekatan pembelajaran berpusatkan pelajar bagi menggantikan pengajaran berpusatkan pensyarah. Dalam pembelajaran berpusatkan pensyarah, pensyarah bertanggungjawab menentukan objektif pembelajaran, merangka tugas pembelajaran dan memilih sumber pembelajaran bagi muridnya. Sebaliknya, dalam pembelajaran berpusatkan pelajar, mereka bertanggungjawab sepenuhnya menentukan hala tuju proses pembelajaran.⁹

Seterusnya kajian Thuraya Ahmad (2011) menunjukkan bahawa pengajaran dan pembelajaran kursus Ulum Hadith boleh menjadi lebih mudah dan menarik dengan menggunakan peta minda berbentuk jadual dan gambarajah, rentetan daripada kursus Ulum Hadith yang bersifat kompleks, agak sukar difahami dan kurang diminati oleh pelajar.¹⁰

Menurut kajian yang telah dijalankan oleh Noornajihan Jaafar (2012), kaedah yang digunakan oleh Rasulullah SAW dalam proses pengajaran dan pembelajaran bersama para sahabat adalah antaranya melalui penceritaan, kuliah, tindakan atau perbuatan, bersoal jawab, *talaqqi*, dan menjalankan aktiviti.¹¹ Para pensyarah seharusnya boleh mempraktikkan kaedah-kaedah dan kemahiran mengajar yang telah digunakan oleh Rasulullah SAW dalam proses pengajaran pendidikan Islam termasuklah kursus Ulum Hadith.

Seterusnya, antara yang difokuskan adalah melaksanakan pendekatan eklektik dalam pengajaran dan pembelajaran. Kaedah eklektik adalah kaedah yang menggabungkan kaedah tradisional dan moden dalam pengajaran. Antara institusi yang melaksanakan pendekatan eklektik adalah Persatuan Pelajar Muslim (*The Muslim Student's Association*) di USA (*MSA*), Institut Pemikiran Islam Antarabangsa (*The International Institute of Islamic Thought (IIIT)*), Institut Tamadun dan Pemikiran Islam (*The Institute of Islamic Thought and Civilization (ISTAC)*), dan pemula sistem ini di Malaysia yang kemudiannya diikuti oleh banyak universiti lain iaitulah Universiti Islam Antarabangsa Malaysia.¹² Maka, kaedah ini boleh dilaksanakan dalam pengajaran dan pembelajaran Ulum Hadith di universiti iaitu dengan menggabungkan kaedah tradisional dengan kaedah moden yang dapat memisahkan jurang antara keduanya dalam pengajian Islam.

Seterusnya, kajian Ab Halim Tamuri & Siti Muhibah Haji Nor (2015) mencadangkan pelaksanaan pembelajaran aktif melalui pemprosesan maklumat menggunakan kemahiran meta kognitif, gaya belajar, kolaboratif sosial dan kemasyarakatan, aplikasi ciri-ciri pembelajaran aktif, strategi pelaksanaan, dan fungsi guru dalam pengajaran. Penggunaan strategi dan kaedah

⁹ Noor Hisham Md Nawi. "Pengajaran Dan Pembelajaran: Penelitian Semula Konsep-Konsep Asas Menurut Perspektif Gagasan Islamisasi Moden". *Kongres Pengajaran Dan Pembelajaran UKM*. (2011). 1-15.

¹⁰ Thuraya Ahmad & Fauzi Deraman. "Penggunaan Jadual Dan Gambarajah Di Dalam Penulisan Bagi Kursus Mustalah Al-Hadith". *Jurnal Al-Quran Dan Al-Hadith: Seminar Antarabangsa Sunnah Nabawiyah: Realiti Dan Cabaran Semasa (MUSNAD)* 01. (2011). 443-456.

¹¹ Noornajihan Jaafar & Ab. Halim Tamuri (2012) "Pedagogi Rasulullah SAW Dalam Pengajaran". *Prosiding Seminar Penyelidikan Institut Pendidikan Guru* 27. 1-14.

¹² Muhamad Faisal Ashaari et al., (2012) "An Assessment Of Teaching And Learning Methodolgy In Islamic Studies". *Jurnal Pendidikan* 59. 618-626.

mengajar yang sesuai dengan tahap kecerdasan dan kepelbagaian latar belakang merupakan ciri-ciri kemahiran mengajar yang perlu ada pada seorang guru pendidikan Islam. Malah kaedah dan teknik pengajaran yang baik boleh menyumbang kepada mutu pengajaran dan pembelajaran yang berkesan.¹³

Penggunaan Teknologi dalam Pengajaran dan Pembelajaran Kursus Ulum Hadith

Perubahan dunia dan teknologinya yang pesat sedikit sebanyak memberi kesan kepada pengajian ilmu-ilmu Islam terutamanya dalam bidang hadith. Kajian Gö1, (2012) mendapati teknologi berjaya membentuk pelajar yang mampu untuk berfikir kritikal disamping pensyarah boleh melaksanakan pengajaran berasaskan penyelidikan sekaligus menggunakan pendekatan yang berpusatkan pelajar dan bahan bantu mengajar.¹⁴

Adapun pelajar-pelajar masa kini terdedah dengan teknologi maklumat dalam kehidupan seharian mereka, berbanding dengan guru-guru mereka yang melalui proses pengajaran dan pembelajaran yang berbeza sebelum kurun ke 21. Jika mereka tidak dibimbing supaya menggunakan pelbagai kelebihan teknologi maklumat yang ada untuk mendapatkan ilmu, maka pelajar akan leka dengan dunia sosial tanpa sempadan dan tidak mampu untuk memupuk nilai pemikiran kreatif dan kritis terutama dalam pengajian agama Islam.¹⁵

Selain itu, ia dapat membantu pelajar melaksanakan budaya pembelajaran sendiri yang tidak mengharapkan pensyarah di dalam kelas ataupun kuliah semata-mata untuk mendapatkan maklumat. Disamping itu, dengan pelbagai aktiviti yang boleh dilaksanakan di dalam pengajaran dan pembelajaran akan menarik minat dan memotivasikan pelajar untuk belajar dan mendapatkan maklumat bagi matapelajaran yang dipelajari.¹⁶

Sebagai contoh, slaid *PowerPoint* yang biasa digunakan juga terbukti sebagai kaedah penggunaan bahan bantu mengajar dalam pengajaran yang inovatif dan berkesan dalam kalangan pensyarah dan pelajar. Disamping itu ia mampu memupuk budaya pembelajaran sendiri dan pemikiran inovatif melalui pelbagai kaedah dalam pengajaran dan pembelajaran.¹⁷ Penggunaan teknologi tanpa batasan sebenarnya sangat membantu para pelajar untuk mempelajari kursus Ulum Hadith dengan lebih mudah dan berkesan.

Kesimpulan

¹³ Siti Muhibah Hj Nor & Ab. Halim Tamuri (2015). "Prinsip Pembelajaran Aktif Dalam Pengajaran Dan Pembelajaran Pendidikan Islam". *Jurnal Pendidikan Fakulti Pendidikan* 02. 03. 28-42.

¹⁴ Ayla Gö1 (2011) "Constructing Knowledge: An Effective Use Of Educational Technology For Teaching Islamic Studies In The UK". *Educ Inf Technol.* 17. 399-416.

¹⁵ Ibid. Muhammad Faisal Ashaari et al., (2012) "An Assessment Of Teaching And Learning Methodolgy In Islamic Studies". *Jurnal Pendidikan* 59. 618-626.

¹⁶ Ibid. Hasnuddin Bin Ab Rahman et al., (2015) "Keberkesanan Penggunaan ICT Di Dalam Pengajaran Dan Pembelajaran Pendidikan Islam Bagi Sekolah Kebangsaan Desa Pandan Kuala Lumpur". *Proceeding of International Conference On Information Technology & Society* 08. 238-252.

¹⁷ Ashraf M. Zedan et al., (2014) "An Innovative Teaching Method In Islamic Studies: The Use Of Powerpoint In University Of Malaya As Case Study". *Procedia - Social And Behavioral Science.* 182. 543 – 549.

Perubahan baru dalam dunia pendidikan diperlukan terutamanya cara berfikir pensyarah, sikap dan minda mereka bagi menambahbaik dan mengukuhkan proses pengajaran dan pembelajaran di dalam kelas. Oleh itu, melalui tinjauan literasi dalam kajian ini, antara yang difokuskan dapat membantu menambahbaik proses pengajaran dan pembelajaran kursus Ulum Hadith, antaranya kesediaan pensyarah dalam proses pengajaran dan mengaplikasikan teknologi maklumat dalam pengajaran. Kemudian, pengajian kursus Ulum Hadith di universiti perlu menepati metode yang digariskan oleh para ulama disamping melakukan anjakan paradigma dengan mengintegrasikan antara kaedah pengajaran tradisional dan moden yang bermula dengan pemilihan kitab-kitab Ulum Hadith yang muktabar sehinggalah kepada pendekatan pengajaran, bahan bantu mengajar dan silibus yang digunakan. Contohnya, penggunaan peta minda seperti jadual dan gambarajah dapat membantu pelajar memahami dan menghafal sesuatu di dalam kursus Ulum Hadith.

Pendekatan yang telah dibincangkan di atas adalah sangat penting bagi memastikan pelaksanaan pengajaran dan pembelajaran Ulum Hadith di institusi pengajian tinggi awam lebih efektif dan inovatif. Oleh itu, kajian ini diharapkan dapat menjadi gambaran dan pendorong kepada pensyarah serta membantu penambahbaikan sistem pengajaran dan pembelajaran kursus Ulum Hadith di Institusi Pengajian Tinggi Awam dan Swasta di Malaysia.

RUJUKAN (REFERENCES)

- [1] Al-Qur'anal-Karim.
- [2] Ab. Halim Tamuri & Mohamad Khairul Azman Ajuhary. (2010) Amalan Pengajaran Guru Pendidikan Islam Berteraskan Konsep Muallim. *Journal of Islamic and Arabic Education*.
- [3] Ashraf M. Zedan et al., (2014). *An Innovative Teaching Method in Islamic Studies: The Use of Powerpoint in University Of Malaya as Case Study*. Procedia - Social and Behavioral Science.
- [4] Ayla Göl. (2011). *Constructing Knowledge: An Effective Use Of Educational Technology For Teaching Islamic Studies In The UK*. Educ Inf Technol.
- [5] Hasnuddin Bin Ab Rahman et al., (2015). *Keberkesanan Penggunaan ICT Di Dalam Pengajaran Dan Pembelajaran Pendidikan Islam Bagi Sekolah Kebangsaan Desa Pandan Kuala Lumpur*. Proceeding of International Conference On Information Technology & Society.
- [6] Mohd. Muhiden Abd. Rahman. (1996). Al-Hadith: Kedudukan Dan Peranannya. *Jurnal Usuluddin*.
- [7] Mok Soon Sang, (2008). *Pedagogi Untuk Pengajaran Dan Pembelajaran*. Selangor: Penerbitan Multimedia.

- [8] Muhamad Faisal Ashaari et al., (2012). An Assessment of Teaching and Learning Methodology in Islamic Studies. *Jurnal Pendidikan* 59.
- [9] Najm Abd. Rahman Khalaf et al., (2014). *Al-Madkhal Ila Ulum Al-Hadith*. Selangor: Darul Syakir Enterprise.
- [10] Noor Hisham Md Nawi. (2011). *Pengajaran Dan Pembelajaran: Penelitian Semula Konsep-Konsep Asas Menurut Perspektif Gagasan Islamisasi Moden*. Kongres Pengajaran Dan Pembelajaran UKM.
- [11] Noornajihan Jaafar & Ab. Halim Tamuri. (2012). *Pedagogi Rasulullah SAW Dalam Pengajaran*. Prosiding Seminar Penyelidikan Institut Pendidikan Guru.
- [12] Qutrennada Rosli & Ahmad Yunus Mohd Noor. (2015). *Pengajaran Dan Pembelajaran Hadith di Maahad Darul Hadis, Alor Setar, Kedah: Tinjauan Awal*. Prosiding Kolokium Antarabangsa Siswazah Pengajian Islam (KASPI).
- [13] Siti Muhibah Hj Nor & Ab. Halim Tamuri. (2015). Prinsip Pembelajaran Aktif Dalam Pengajaran Dan Pembelajaran Pendidikan Islam. *Jurnal Pendidikan Fakulti Pendidikan*.
- [14] Tengku Sarina Aini Tengku Kasim & Faridah Binti Che Husain. (2008). Pendekatan Individu Dalam Pengajaran Pendidikan Islam Sebagai Wahana Melahirkan Modal Insan Bertamadun. *Jurnal Usuluddin*.
- [15] Thuraya Ahmad & Fauzi Deraman. (2011). Penggunaan Jadual Dan Gambarajah Di Dalam Penulisan Bagi Kursus Mustalah Al-Hadith. *Jurnal Al-Quran Dan Al-Hadith: Seminar Antarabangsa Sunnah Nabawiyah: Realiti Dan Cabaran Semasa (MUSNAD)*.
- [16] Wan Ahmad Jaafar & Wan Yahaya Rosli Abd Rahman. (2008). *Pembudayaan Penggunaan Teknologi Dalam Pengajaran Dan Pembelajaran Dalam Kalangan Guru Pendidikan Islam*. Diges Pendidik.